

نقش الگوهای ایرانی در کتب درسی با محوریت علاقه بر آموزش ابتدایی

نویسنده اول : فاطمه صدیقی، کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

نویسنده دوم : مهدیه حیدری، کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

نویسنده سوم : محمد علی فردین، استادیار گروه روانشناسی، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران

Fatemehsedighi438@gmail.com

Mahdiye4458@gmail.com

fardinmohamadali@yahoo.com

چکیده :

تصاویر روی جلد کتب درسی به مثابه اولین رسانه ارتباطی میان محتوای آموزشی و مخاطبان کودک و نوجوان در پیوند با محتوا در جهت جامعه پذیری نسل آتی طراحی و تألیف شده است. به ویژه اهمیت تصاویر در جذب مخاطبان کم سن و سال که بیش از ویژگیهای متنی با عناصر بصری کتاب ارتباط گرفته و بر حسب رنگها، طرحها و ترکیب بندی آنها تصاویر را درونی میسازند قابل تأمل است. نکته حائز اهمیت آنکه به نظر میرسد در بازنگری و تغییرات کتب درسی در سالهای اخیر بیش از پیش فراگیری سرگرم کننده مهم شمرده شده و برای ارائه محتوای جذاب بصری آنان تلاشهای آشکاری انجام شده است.

بسیاری از تصاویر به عنوان الگو ترسیم شده اند و واقعیت موجود را به تصویر نکشیده اند. برخی خود الگوها با واقعیت بسیار متفاوت هستند و طراحی شده اند تا واقعیت را جرح و تعدیل کنند. بسیاری از الگوهای دینی به این ترتیب کار میکنند. کتاب های درسی منعکس کننده هدفهای تربیتی مطلوبی هستند که سیاستگذاران نظام آموزش و پرورش در جستجوی دستیابی به آنها می باشند. این منابع آموزشی، در کشور هایی با سیستم آموزشی متمرکز اهمیتی چند برابر پیدا میکند. در راستای شکل گیری هویت ملی دانش آموزان، کتاب های درسی نقش تعیین کننده ای را در تکرار و تنفیذ هویت در خصوص هویت ملی ایفا می کند.

در روش موردی که انجام شد نتیجه می گیریم که کتاب های درسی نقش اطلاع رسانی، ساختاردهی و سازماندهی یادگیری را که یک کتاب مطلوب می تواند به نمایش بگذارد ایفا می کند اما متأسفانه توجه کتابها و مجلات به نمادهای ایرانی جهت دار و هدفمند نیست.

واژگان کلیدی : الگوهای ایرانی، کتب درسی، آموزش ابتدایی

مقدمه

خرده نظام آموزش و پرورش به لحاظ کارکردی علاوه بر آموزش علم با جامعه پذیری کودکان از سنین پایین ضمن ترویج ارزشها و هنجارهای مرجح، به انتقال آموزه های منطبق با خط مشیهای نظام سیاسی اجتماعی فرهنگی به کودکان و در حقیقت نسل آتی می پردازد. بر این اساس رسیدن به وفاق و همنوایی آحاد دانش آموزان و نیز نهادهای اجتماعی مرتبط و بطور اخص خانواده در راستای ارزشها و باورهای مسلط و نیز یگانه سازی منشیهای کنشگران منجر به تحقق نظم اجتماعی شده و از این رو این خرده نظام نقش مهمی در حفظ کلیت نظام در هر جامعه ای دارد و کتب درسی یاریگر معلم در انتقال مفاهیم و معانی بوده و در عین حال خط مشی ها، سیاستهای آموزشی تربیتی، اهداف و شیوه عملکردها را بطور مستقیم و غیر مستقیم دقیقاً روشن میسازند. مصرف آنان به عنوان کالای فرهنگی به تقویت هویت فرهنگی کنشگر می انجامد تصاویر روی جلد از جمله متون بسیار مهمی هستند که در نگاه نخست و بیش از سایر بخشهای کتاب دیده میشوند و در برقراری ارتباط با فراگیران و برانگیختن کوشش و احساسات و جلب توجه آنان حرف اول را میزنند. این تصاویر عموماً کمتر تغییر میکنند و خاطرات نسلی گروههای مختلف دانشآموزان را از مقاطع تحصیلی رقم میزنند. هرچند به فراخور تحقیقاتی درباره تصاویر کتابهای درسی و غیردرسی انجام شده اما تاکنون تصاویر جلد کتب درسی به عنوان مهمترین ابزار آموزش همگانی به ویژه در مقطع تأثیرگذار و آینده ساز ابتدایی مورد بررسی قرار گرفته اند. کتاب های درسی باید هم در زمینه دادن اطلاعات و ایجاد آگاهی های لازم و بالا بردن قدرت تجزیه و تحلیل فراگیران بکوشد و هم از نظر عاطفی آنها را تحت تاثیر قرار داده و احساس مثبت نسبت به هویت ملی در سطوح بالای عاطفی در آنها ایجاد نماید (طالبی، به نقل از فیاض و ایمانی فوشچی، ۱۳۸۹، [1]).

1-1- کتب درسی

طراحی و تولید کتابهای درسی در نظام های آموزش و پرورش فعالیتی بسیار خطیر و گسترده است. در ایران، در هر سال، بیش از 140 میلیون جلد کتاب درسی برای دانش آموزان سراسر کشور تهیه و تولید میشود و انتشار می یابد که اتفاق بزرگ و قابل توجهی است (محمدی، 1398، [2]) از سوی دیگر باید گفت که کتابهای درسی به عنوان ابزار آموزشی مبتنی بر برنامه درسی (اداره کمیته کتاب درسی، 2016؛ صادقیان، 1395، [3]) معرف مجموعه ای از اطلاعات (شعاری نژاد، 1376، [4]) در یک اثر چاپی (ادیب سلطانی، 1365، [5]) برای یک موضوع خاص و گروه تحصیلی مشخصی است. به عبارت دیگر، کتاب درسی به عنوان سندی تلقی میشود مبتنی بر چارچوب انتظارات حوزه یادگیری و ابعاد مورد نیاز فرایند یادگیری که در مراکز آموزشی رسمی و عمومی مورد استفاده قرار میگیرد (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، 1395، [6]) کتابهای درسی عنصری مهم برای آموزش در مقاطع مختلف تحصیلی هستند (اداره آموزشی کمیته 2011، [7]؛ کافیزاده و موسی پور، 1385) در حال، کتابهای درسی به منزله یک عامل مهم در نظام آموزشی از جایگاه ویژه برخوردار هستند و از جنبه های مختلف نقشهای متعددی را ایفا میکنند. به عنوان مثال کتابهای درسی نقش اطلاع رسانی، ساختاردهی و سازماندهی یادگیری را که یک کتاب مطلوب میتواند به نمایش بگذارد، ایفا میکنند.

از سوی دیگر باید گفت که کتاب درسی چنانچه خوب طراحی و تدوین شود، مزیت‌هایی فراوان همچون روشن شدن ساختار و موضوعات برنامه آموزش، کمک به استانداردسازی آموزش، کمک به سنجش و یادگیری دانش آموز، منبعی برای ارتقاء به سطوح بالاتر، حفظ ارتقاء کیفیت آموزشی (گراوز، 2000؛ ریچارد، 2001، [8]) دارد. به همین دلیل بخش قابل توجهی از زمان آموزش به استفاده از کتاب درسی در فرایند یادگیری اختصاص دارد. به عنوان مثال در سنگاپور رتبه سوم مطالعه تیمز و فنلاند رتبه پنجم مطالعه تیمز در درس ریاضی به ترتیب 70 درصد و 95 درصد اختصاص می‌یابد (اتس 2014 [9]).

تهیه کتابهای درسی خوب، کار بسیار بزرگی است. برای این منظور مواد متعددی باید گردآوری شوند، از جمله محتوای آموزشی موردنظر، تصویرها، سؤالها و نظایر اینها؛ چراکه باید بهترین مواد آموزشی را در تناسب با اهداف آموزشی هر موضوع درسی انتخاب نمود. همچنین باید کتاب درسی را از لحاظ ابعاد مختلفی به طور کامل تحلیل کرد و مواردی همچون خوانش پذیری، تعداد مفاهیم ارائه شده، ابعاد ارزش سازه و غیره و از همه مهمتر آزمایش میدانی آن در چند مرکز آموزشی اقداماتی است که منجر به تهیه یک کتاب درسی خوب میشود. به هر حال، فرایند تدوین کتاب درسی ابعاد متعددی همچون محتوا، دانشها، نگرشها، مهارتها، عناصر انگیزشی، درک پذیری، تصاویر، راهنمای مطالعه و مواردی از این قبیل دارد. لذا برای نیل به تمامی ویژگیهای یک کتاب درسی خوب، چراکه نوع سازماندهی محتوای آموزشی / متخصصان بسیاری باید همکاری کنند (میک 1999، [10]).

عامل بسیار مهمی در تعیین چگونگی یادگیری است. به هر حال بهترین و واقعی ترین اندیشه‌ها و افکار و تجربیات در صورتیکه به نحو مطلوب سازماندهی نشوند، انتقال پذیر و کاربردی نیستند، زیرا پراکندگی محتوای آموزشی سبب کاهش انگیزه برای مطالعه و یادگیری، همچنین مانع برداشت و نتیجه گیری واحد میشود و نه تنها یادگیری را دشوار می‌سازد، بلکه گاهی اوقات در دانش و اطلاعات و یافته‌های قبلی خواننده نیز اختلال ایجاد میکند. برعکس، اگر محتوای کتابهای درسی خوب سازماندهی شوند، نقش بسزایی در یادگیری دانش آموزان دارند. مروری بر پژوهشهای پیشین همچنین نشان می‌دهد که محتوای کتاب درسی عمدتاً بر اساس دو حالت مورد توجه پژوهشگران قرار میگیرد؛ یا بر اساس ویژگیهای مطلوب کتابهای درسی مانند اهمیت، اعتبار و سودمندی محتوا، قابلیت یادگیری محتوا، تناسب با اهداف پیش بینی شده، توجه به ساختار کتاب، ویژگیهای ظاهری، (نوریان، 1386؛ عریضی و عابدی، 1382؛ جمالی زواره، نیلی و آرمنند، 1389؛ آرمنند، 1377؛ اسماعیلی فر و غالمی پور، 1394 و... [11]) و یا بر اساس مفاهیم اساسی (محتوا) مورد انتظار، همچون جنسیت، مولفه‌های امنیت اجتماعی، هویت ملی، آگاهی از سلامت بدنی، صلح، مهارتهای اجتماعی (صالحی، چهارباشلو و هاشمی، 1390؛ صالحی، [12] 1391) مورد توجه قرار می‌گیرند. از سوی دیگر باید گفت که کتابهای درسی ویژگیها و ابعاد مختلفی دارند که نویسندگان چنین کتابهایی باید بدان توجه کنند. شایان ذکر است که یکی از موضوعات مورد توجه بیشتر متخصصان و نظامهای آموزشی در زمینه کتاب درسی توجه به ویژگیها یا معیارهای کتاب درسی است، زیرا کتابهای درسی ابزاری هستند که کیفیت محتوا و مسیر آموزش را تعیین میکنند و همچنین به عنوان مجموعه‌ای از معیارهای اساسی در جریان یاددهی-یادگیری عمل میکنند.

1-2 الگوهای ایرانی

جامعه ایرانی با میراثی غنی از مولفه‌های تمدن ساز، ویژگی‌های ممتاز و بی‌بدیل و عناصر احیا شونده، از توانمندی دستیابی به نقش و جایگاه واقعی خود در پویای تاریخ بی‌بهره نیست و ویژگی‌های تمدن ایرانی، کارایی آن را فراهم ساخته است (مدیر شانه چینی ۱۳۸۰ [13]).

ما می توانیم به کمک نمادها نه تنها گروه ها را به صورت عینی نشان دهیم، بلکه قادر هستیم احساسات، تعلقات و همبستگی بین اعضای آن ها را نیز برانگیزیم و حفظ کنیم؛ چرا که گروه ها کلیت های مجردی هستند که از طریق نمادها نشان می دهند که چه کسی به آن ها تعلق دارد یا اینکه اگر می خواهند جزء این گروه باشند چگونه باید رفتار کنند. این امر در مورد گروه های قومی و نژادی به صورت نمادهای پرچم، نشان ها، سرود ملی، رنگ معین، شخصیت های اسطوره ای، قهرمانان ملی و... نمود پیدا می کند. (روشه، ۱۳۶۷ [14]).

در این میان نمادها، ارتباطات و اسطوره ها نقش حساسی دارند. جغرافیا، سرزمین مشترک، تاریخ، آیین، فرصت ها، تهدیدهای مشترک و چهره های بزرگ از جمله مواردی هستند که می توان به آن ها توجه اساسی نمود (احمدی، ۱۳۸۳ [15]). کودکان و نوجوانان ما آینده سازانی هستند که برای اعتلای این سرزمین از سوی بزرگترها مورد تعلیم و تربیت قرار می گیرند. از این رو گفته شده است که یکی از راه های شناخت یک ملت می تواند این باشد که ببینیم به کودکان خود چه میگویند (بهاءلو، ۱۳۸۷ [16]).

بی شک نظام آموزش و پرورش ایران مهمترین نهاد رسمی است که در کنار خانواده عهده دار تعلیم و تربیت کودکان دوره پیش دبستانی تا پایان دوره دبیرستانی است (ایمانی و مظفر، ۱۳۸۳ [17]). با توجه به حساس بودن دوره کودکی به لحاظ شکل گیری شخصیت انسان در این سنین، نقش ویژه کتاب های درسی به دلیل قابلیت تدریس ارزش های اجتماعی و عادات مقبول قابل توجه است (شیخاوندی، ۱۳۸۲ [18])؛ چرا که کودکان ما در دوره ابتدایی برای اولین بار به طور رسمی و مستمر به اجتماع وارد می شوند و در معرض آموزش رسمی قرار می گیرند (محمدی، ۱۳۸۵ [19]). آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران به مواردی همچون؛ علاقه مند کردن کودک به ارزش ها و آداب و رسوم اسلامی و میهنی و احترام گذاشتن به آن ها، تاکید بر هنرهای بومی و شناساندن نظام جمهوری اسلامی، پرچم و سرود ملی کشور به دانش آموزان توجه دارد و پیش بینی شده است که برنامه های درسی با توجه به اصولی همچون شرایط محلی و مقتضیات منطقه ای و هماهنگی با ارزش ها و نگرش های اجتماعی و میراث فرهنگی باشد (صافی، ۱۳۸۶ [20]).

3-1 آموزش ابتدایی

آموزش ابتدایی، به عنوان اولین مرحله آموزش همگانی مطرح است؛ البته آموزش پیش دبستانی به علت کمبود امکانات، همگانی نمی باشد. از آنجا که برخی از خانواده ها، از امکانات کافی مادی و فرهنگی برای آموزش محروم می باشند، آموزش ابتدا مرحله در ساختار نظامی موجب کاهش نابرابری های فرهنگی می گردد (میهن بلاگ). آموزش ابتدایی، کودکان را برای مقاطع بالاتر آماده می کند و چنانچه از نظر کمی و کیفی در سطح بالاتری ارائه شود، افت تحصیلی و ترک تحصیل در مقاطع بعدی، کمتر می شود اگر آموزش ابتدایی در سطح گسترده ای صورت بگیرد و اکثریت یا تمام کودکان واجب التعلیم ایرانی را تحت پوشش قرار بدهد، می تواند بی سوادی را در کشور ریشه کن کند (میهن بلاگ). از دید صاحب نظران، پرورش انسان های متخصص در زمینه های گوناگون، تربیت معلمان و حفظ سنت های آکادمیک تاسیس مراکز تحقیق و تربیت عمومی، توسعه میراث فرهنگی و حل مسائل جامعه از جمله اهداف و وظایف مهم آموزش عالی شناخته شده است (شریعتمداری، ۱۳۸۴ [21]).

مطمئناً تحقق یافتن چنین رسالت هایی نیاز به تغییرات لازم در عناصر آموزش عالی دارد (تافلر، ۱۳۶۹ [22]). چرا که موسسات آموزش عالی از قبیل دانشگاه ها از خرده سیستم های بسیار مهم یک جامعه محسوب می شوند و نقش حیاتی و مهمی را در توسعه پایدار و همه جانبه دارند و البته ایفای این نقش منوط به شرایط متعددی از جمله داشتن عناصر و درون دادهای مناسب و سازگار با تحولات و نیازها است. آموزش عالی باید همانند یک موجود زنده همواره به کسب آگاهی از محیط

و عناصر داخلی خود پرداخته و با شناسایی تحولات محیطی و وضعیت خویش، تغییرات لازم را در جهت ادامه حیات به صورت پویا در خود ایجاد نماید و البته این تغییرات بایستی در همه عناصر، از جمله اهداف و وظایف، ساختار و برنامه های آن بطور هماهنگ انجام گیرد تا ارتباط آن ها بطور منطقی حفظ گردد و بتواند به حیات خود ادامه دهد. از جمله مهم ترین عناصر آموزش عالی برنامه های درسی آن هستند که بایستی از تناسب لازم در راستای اهداف و وظایف و تحولات مربوطه برخوردار بوده تا بتواند نقش موثر خود را ایفا نماید (عارفی، 1384 [23]) بنا بر این برنامه های درسی دانشگاهی بایستی بگونه ای باشد که توانایی، صلاحیت یا شایستگی لازم را برای مواجهه با حیطه های تخصصی در دانشجو و دانش آموخته بوجود آورد و از تناسب لازم برخوردار باشد.

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت موضوع پژوهش های متعددی در زمینه وجود مولفه های هویت ملی در کتب درسی انجام شده است. صانعی مهری و رزم آزما (1399 [24]) در تحقیقی با عنوان تحلیل محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی نظر میزان توجه به هویت ملی و هویت دینی به این نتیجه دست یافتند که در 76٪ از متون درسی و 64٪ از عکس ها، به مولفه های هویت توجه شده است. همچنین مولفه های هویت ملی در متن و تصاویر در مقایسه با هویت دینی به میزان بیشتری به چشم می خورد. جدیدی محمدآبادی (1394 [25]) در مطالعه خود با عنوان تحلیل که کتاب های اجتماعی و فارسی بخوانیم به برخی محتوای کتاب های درسی فارسی و علوم اجتماعی پایه ششم ابتدایی از حیث توجه به هویت ملی بر محور استانداردهای مصوب به این نتیجه دست یافت نمادها مثل جغرافیا و مکان طبیعی- ملی، مشاهیر ایرانی و فرهنگ در حد نسبتا مناسب توجه شده است. برخی نمادها مثل پرچم، سرود ملی، تقویم رسمی، قومیت، ادبیات ملی، اساطیر ایرانی، مکان تاریخی و ملی و هنر ایرانی کم توجه شده است و به برخی نمادها مثل دین اصلا توجه نشده است؛ بنابراین طبق نتایج این پژوهش محتوای (متن و تصویر) کتاب های اجتماعی و فارسی بخوانیم به طور متعادل و متوازن به موضوع نمادهای هویت ملی نپرداخته است.

(حسن زاده اقدم و همکاران 1394 [26]) در پژوهش خود با عنوان بررسی کتاب مطالعات اجتماعی سال چهارم دبستان از دیدگاه میزان توجه به مولفه های هویت ملی 163 بار در قسمت های مختلف (فعالیت ها، تصاویر و متن درسی) مطرح شده است که از میان 68 واحد در قالب متن، 75 واحد در قالب تصویر و 20 واحد در قالب فعالیت ارائه شده است. همچنین بیشترین توجه به هویت فرهنگی است و هویت اجتماعی و سیاسی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

(زاویه و عزیززی 1392 [27]) در پژوهشی با عنوان تصاویر کتاب های درسی و رابطه آن ها با هویت ملی و دینی مطالعه کتاب های اول و دوم دبستان نتیجه گرفتند که در این کتاب ها توجه متعادلی به عناصر و مولفه های هویت دینی و ملی نشده است و اگر در بعضی از صفحات نیز

تصاویر متناسب با هویت ملی و دینی دیده می شود با قرارگیری در کنار عناصر متضاد و خنثی تاثیر بایسته خود را از دست داده و کمرنگ تر شده است. در واقع می توان گفت صفحات و تصاویر این کتاب ها در زمینه انتقال مفاهیم هویتی بسیار کمرنگ ایفای نقش نموده اند. السعدی (۲۰۱۷ [28]) در پژوهشی با عنوان بررسی ویژگی های هویت فرهنگی در اردن به این نتیجه رسید که در میان مولفه های مربوط به نمادها و حوادث ملی، نماد پرچم بیشترین فراوانی را دارد. کتب تعلیمات دینی در مقطع آموزش ابتدایی و متوسطه در لی بیونگ (۲۰۰۰ [29]) در پژوهش خود با عنوان بین آموزش و هویت ملی، اشاره می کند که کشورهای گوناگون دنیا از جمله کره، علاقه مندند از طریق آموزش اجباری، بستر را برای مردم فراهم کنند تا آن ها مانند خودشان زندگی کنند. این نوع آموزش، در جهت ایجاد هویت ملی و هدف آن همسان کردن مردم است. همانطور که مشخص شد، پژوهش های گذشته علی رغم تفاوت میزان فراوانی مولفه های هویت ملی در کتب درسی، در رابطه با نقص و نارسایی پرداختن به مولفه های هویت ملی نظر یکسانی دارند. باتوجه به اینکه یادگیری افراد در سنین پایین باثبات تر و پایدارتر از دوره های دیگر است و از آنجایی که آموزش و پرورش وظیفه مهم جامعه پذیری دانش آموزان را از طریق شکل دهی هویت آنان به عهده دارد، بنابراین کتب درسی باید با نگاهی دقیق و کارشناسان در جهت تبیین هویت ملی و پرورش آن در دانش آموزان گام بردارد.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر به صورت مروری بود که پس از مراجعه به پایگاه های اطلاعاتی google scholar، Magiram.Sid تعداد ۲۰ مقاله انتخاب شد و از این تعداد ۱۰ مقاله مورد استفاده قرار گرفت.

بحث و نتیجه گیری

کتابها و مجله های ما برای معرفی شخصیت های بزرگ کشور توانسته است از بزرگان ادبی و سیاسی بیشترین استفاده را ببرد. اگر چه این توجه قابل تقدیر و احترام است، اما لزوم ایجاد تعادل نیز دیده می شود. برای مثال سهم حضور شخصیت های ورزشی و علمی در هر دو منبع بسیار پایین است.

در زمینه هنرهای ایرانی، در حالی که در اقصی نقاط جهان، بسیاری از افراد با اشاره به فرش، گلیم، گبه، قالی و جاجیم، مینیاتور و یا شنیدن آوای موسیقی از سازهایی چون نی، دایره، سنتور و دهل به یاد ایران و ایرانیان می افتند؛ متأسفانه نه تنها در کتاب های درسی به هنرهای ایرانی بی مهری شده است، حتی مجله ها نیز نتوانسته اند به عنوان یک مکمل خوب عمل کرده، این کمبود را جبران کنند.

باورهای عامه، میهن پرستی و عشق به سرزمین در فرهنگ ایرانی جایگاه مناسبی در هر دو منبع داشته است. برای مثال به نوروز، معرفی هفت سین، جشن های ملی و مذهبی به طور مشترک به میزان مناسبی اشاره شده است، اما بازی های محلی و خرده فرهنگ های منطقه ای سهم چندانی نداشته اند و به غذاها و سوغات های ایرانی به مواردی همچون سوهان، گز، گلاب و نان خرمایی به طور گذرا اشاراتی شده است. این در حالی است که به ویژه در مجله ها از طریق سفرنامه، معرفی آداب و رسوم و عادات، شهرها و قوم های مختلف هم کودک می توانست با فرهنگ های منطقه خود به طور خاص و هم با مجموعه ای به نام فرهنگ ایرانی بیشتر آشنا شود.

یکی از علائم رسمی ایران، نماد با ارزشی همچون پرچم می باشد و در کنار آن سرود ملی است که عظمت کشور را بازتاب داده، احساس وحدت و همبستگی را در میان افراد یک ملت افزایش می دهد. اما هم در کتاب ها و هم در مجله ها به سرود ملی کشور، آنگونه که باید اشاره ای نشده است؛ به طوری که تنها در کتاب فارسی کلاس پنجم درسی به سرود ملی اختصاص یافته است و از همان کلاس اول و در پی اجرای مراسم پرچم و سرود، باید کودکان به طور پیوسته با این مفهوم مهم آشنا شوند تا به مرور زمان برای شان پر رنگ تر و با ارزش تر شود. (صالحی عمران، ۱۳۸۶، [30])

آموزش و پرورش می تواند در معرفی نشریات کودکان بسیار تاثیر گذار باشد.

در سراسر کشور و در مناطق مختلف جغرافیایی کتاب های واحدی تدریس می شود. تفاوت های میان رتبه های به دست آمده در کتاب های دوره ابتدایی و مجله های فارسی کودکان در پرداختن به نمادهای ایرانی (هرچند که رابطه ای مشخص را نمی توان به وضوح پیدا کرد) وجود داشته است.

با توجه به این مساله باید سعی شود تا زمانی که همین شیوه تدریس ادامه دارد، از معرفی و استفاده از منابع کمک درسی که هم کودک را به مطالعه و شناخت محیط تشویق می کند و هم او را برای یادگیری عمیق مطالب علمی، اجتماعی و... یاری می دهد، در کلاس درس و پس از آن دیگر محیط های فرهنگی و آموزشی بهره گرفت. (زمانی، ۱۳۷۰، [31])

در نگاه کلی، با مواردی که در پیشینه به آن اشاره شد، به نظر می رسد که توجه به هویت ملی و نماد های ایرانی در کتاب ها و مجله ها جهت دار و هدفمند نیست. برنامه ریزی خاصی برای ایجاد ارتباط بین نمادها وجود ندارد؛ به طوری که اشاره به یک نماد توجه به نماد های دیگر را فراهم نمی کند و همچنان بحث توجه و معرفی نمادهای ایرانی به صورت کارشناسانه مورد توجه واقع نشده است.

پیشنهادها

در محتوای کتاب های درسی و مجله های کودکان توجه به نماد هایی چون هنرهای ایرانی و تاریخ ایران خالی است. گنجاندن بخش هایی که به طرق مختلف کودکان را با این نمادها آشنا سازد احساس میشود.

مجله ها راهکارهای مختلفی جهت ارائه مطالب به خوانندگان خود دارند. توجه بیشتر به هر یک از این بخش ها جهت معرفی ایران و پرداختن به نماد های ایرانی به مسئولان در تهیه مجله های کودکان پیشنهاد می شود.

برنامه ریزی هدفمند برای گنجاندن مطالبی که بتواند از جنبه های مختلف به فرهنگ ایرانی اشاره داشته باشد؛ به گونه ای که کودکان از جنبه های مختلف با آداب و رسوم، جشن ها و مراسم های ملی و محلی، لباس ها و غذاهای هر منطقه و جنبه های کلی خرده فرهنگ ها آشنا شوند.

برای آشنایی بیشتر دانش آموزان با ادبیات محلی خود، در کلاس های درس از دانش آموزان خواسته شود بخش هایی از کتاب را به زبان و یا لهجه محلی خود ارائه کنند.

بنا به ویژگی های جغرافیایی و فرهنگی هر استان، منابعی تهیه شود و همراه با نقشه های مردم شناسی ایران در اختیار دانش آموزان و اولیای آنان قرار گیرد تا به طور جامع تری با نماد هایی که به استان و منطقه آنها قرار دارد، آشنا شوند .

حضور دائمی نماد های ایرانی نظیر پرچم و نقشه در کلاس های درس جهت شناخت هر چه بهتر و القای مفاهیم ملی گرایی تعمیق عواطف میهن پرستی پیشنهاد می گردد.

برخی از نماد های ایرانی که می توانند در قالب تصویر ارائه شوند در صفحاتی از مجله ها و کتاب ها پیوسته و به صورت پررنگ گنجانده شود.

منابع

- [1] آرمند، محمد (1396) کتابهای درسی در نظام رسمی آموزش و پرورش ، دانشنامه ایرانی برنامه ریزی درسی .
- [2] احمدی ،ح. (1383) ایران : هویت، ملیت، قومیت. تهران :موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.

- [3] اسماعیلی فر، محمدصادق و غلامپور، نادیا (1394) تأثیر استفاده از روش کالس معکوس در درس علوم بر احساس تعلق به بیرجند: دانشگاه - مدرسه دانش آموزان پایه ششم ابتدایی. در مجموعه مقالات همایش ملی آموزش ابتدایی صص 296 بیرجند.
- [4] ادیب سلطانی، میرشمس الدین (1365) راهنمای آماده ساختن کتاب. تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
- [5] ایمانی، م. و مظفر، م. (1383). تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان و کتاب کار پایه دوم دبستان چاپ سال 1381 در مقایسه با تعلیمات دینی چاپ سال 1380. فصلنامه نوآوری های آموزشی.
- [6] بهاءلوم، م. (1387). بررسی جایگاه هویت ملی در کتاب های درسی رشته های ریاضی و فیزیک و علوم تجربی (پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی). دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران.
- [7] جدیدی محمدآبادی، اکبر (1394). تحلیل محتوای کتاب های درسی فارسی و علوم اجتماعی پایه ششم ابتدایی از حیث توجه به هویت ملی بر محور استانداردهای مصوب. فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی.
- [8] حسن زاده اقدم، فریبا، فرج زاده، اکبر، فرج زاده، مهدی، اروج زاده، رعنا و زینالپور، حامد (1394). بررسی کتاب مطالعات اجتماعی سال چهارم دبستان از دیدگاه میزان توجه به مولفه های هویت ملی (تحلیل محتوا). مجموعه مقالات همایش ملی آموزش ابتدایی.
- [9] خدایار، ابراهیم و فتحی، اعظم (1387). هویت ملی در کتاب های درسی آموزش و پرورش (مورد مطالعه: دوره متوسطه). فصلنامه مطالعات ملی.
- [10] روشه، گ. (1376). کنش اجتماعی: مقدمه ای بر جامعه شناسی عمومی. ترجمه ه. زنجانی زاده. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- [11] زاویه، سعید و عزیزی، سید مهدیه (1392). تصاویر کتاب های درسی و رابطه آنها با هویت ملی و دینی مطالعه کتاب های اول و دوم دبستان. فصلنامه مطالعات ملی.
- [12] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی (1395) ویژگیهای بسته های آموزشی (چاپ نشده)
- [13] شریعتمداری (1384) شیوه طراحی و تألیف کتاب درسی، بخش پیکره و متن. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی
- [14] شعاری نژاد، علی اکبر (1376) مبانی روانشناختی تربیت. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات و فرهنگی
- [15] چاپ و توزیع شیخاوندی، داور (1380). تکمیل و تنفیذ هویت ملی، ج ۲، تهران: مرکز باستان شناسی اسلام و ایران.
- شیخاوندی، د. (1382). بازتاب هویت اقوام ایرانی در کتاب های درسی دوره های ابتدایی و راهنمایی - ناشر: اداره کل کتاب های درسی، تهران.
- [16] صادقیان، نبی اله (1395) ویژگیهای اختصاصی کتاب درسی چاپ نشده. دفتر تألیف کتابهای درسی، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی
- [17] صالحی، عمران، چهارباشلو، حسین و هاشمی، سهیلا (1390) بررسی مقایسه ای مؤلفه های فرهنگ کار در کتابهای درسی

- [18] _ صافی، ا. (1386). آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها(سمت).
- [19] صانعی مهروی، زهره و رزم آزما، پری (1399). تحلیل محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی از نظر میزان توجه به هویت ملی و هویت دینی. دوفصلنامه علمی علوم تربیتی از دیدگاه اسلام دانشگاه امام صادق(ع).
- [20] فیاض، ایراندخت؛ ایمانی قوشچی، فریبا (1389). "بررسی نماد های هویت ملی در کتاب های درسی تاریخ، علوم اجتماعی، دوره متوسطه رشته های علوم انسانی، تجربی و ریاضی فیزیک در سال تحصیلی ۸۹-۸۸". فصلنامه روانشناسی تربیتی، سال ششم، شماره ۱۷.
- [21] کافی زاده، منصوره و موسی پور، نعمتالله (1385) ویژگیهای کتاب درسی دانشگاهی. در کتاب درسی دانشگاهی ساختار 158 تهران: مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی (سمت -) ویژگیها صص 167
- [22] کوئن، بروس. (1383). مبانی جامعه شناسی، ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران: انتشارات سمت (سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها)، چاپ پانزدهم.
- [23] محمدی، ع. (1385). آیا رسانه ها بازتاب هویت و فرهنگ مردم هستند؟ رسانه، ۱۷ (۳)، ۱۱۷-۱۰۹
- [24] میک، جان (1393) پژوهش و نگارش کتاب درسی ترجمه شهرزاد مرادزاده و رامین گلشایی تهران: انتشارات سمت
- [25] محمدی، ریحانه و سورگی، آسیه (1394) تحلیل محتوای کتب پایه اول ابتدایی از نظر میزان توجه به کنجاوی. در مجموعه 418 بیرجند: دانشگاه بیرجند - مقالات همایش ملی آموزش ابتدایی صص 428.
- [26] مدیر شانه چینی، م. (1380). تمدن ایرانی، ویژگی ها و امتیازات. فصلنامه مطالعات ملی، ۲ (۷)، ۱۶۳-۱۵۵.
- [27] منصوری، علی و فریدونی، آریتا (1388). تبلور هویت ملی در کتب درسی بررسی محتوای کتاب فارسی دوره ابتدایی. فصلنامه مطالعات ملی، ۳۸ (۲)، ۲۸-۴۶.
- [28] نوریان، محمد (1389) چگونگی معرفی نماز، روزه، جهاد، حج، خمس و زکات در کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی و بخوانیم

[29] Grave. K (2000) designing language course

[30] Alsoudi,k.A.(2017).Features of the Jordanian cultural Identity in the Islamic Education Books for the Two phases of primary and secondary Education in Jordan.world Journal of Education.7 (2).50-64

[31] Lee Byung.j.(2002).Education and national identity,"Korea national of education paulsen.Rounele(1997)".Education social Class and participation in collective action sociology of education